

“Water niet langer wegdenken”

In het stedelijk waterbeheer komen vrijwel alle aspecten van het waterbeheer samen, de drinkwatervoorziening in de huidige constellatie in ons land uitgezonderd. De afvalwaterinzameling, de regenwaterbeheersing, het grondwaterbeheer, de kwaliteit van het stedelijke oppervlaktewater en de inpassing en het beleven van het water in de stad. In een stad als Dordrecht, gelegen aan een knooppunt van grote rivieren, spelen daarbij ook nog de scheepvaart en de veiligheid. Het rapport van de Deltacommissie, dat over al deze zaken handelt, had als ondertitel ‘Een land dat leeft, bouwt aan zijn toekomst’. Hoe doet Dordrecht dit? Voor deze uitgave een gesprek met drs. Ellen Kelder, projectcoördinator Water bij deze gemeente, in het Stadskantoor aan de Spuisingel.

Wat voor projecten coördineert u?

“Ik houd mij in het bijzonder bezig met kennisprojecten. Op dit moment MARE oftewel Management Adaptive Responses to changing flood risks. Dit project gaat over de vraag hoe je met risico's omgaat die het gevolg zijn van veranderende klimaatomstandigheden. MARE is het vervolg op Urban Flood Management, een project dat Dordrecht van 2005 tot 2008 samen met Hamburg en Londen uitvoerde. Steden die net als Dordrecht plannen ontwikkelen om in de buitendijkse gebieden grote uitbreidingen te realiseren. In Londen gaat het om maar liefst 160.000 woningen, een enorm project.”

Kunt u eerst wat over Dordrecht vertellen?

“Dordrecht telt nu 120.000 inwoners. Het is een stad op een eiland, tussen de Nieuwe Merwede, de Oude Maas, de Beneden Merwede en de Dordtse Kil. Dordrecht heeft een open verbinding met de Noordzee en dus een zeehaven. Aan het kruispunt van de rivieren ligt het oudste stukje stad, het enige dat de Elisabethsvloed van 1421 heeft overleefd. Op het Eiland van Dordrecht liggen verder twee stukken Biesbosch: de Sliedrechtse Biesbosch ten oosten en de Zuid-Hollandse Biesbosch ten zuiden van de stad. Afspraak is de bebouwing niet verder te laten gaan dan de Wieldrechtse Zeedijk, die ten zuiden van de stad loopt. Ten noorden van die dijk moeten dus de mogelijkheden voor woningbouw gezocht worden.”

“Bijzonder interessant is daarbij het gebied De Stadswerven. Dat is een buitendijks gelegen voormalig industriegebied aan de Kop van de Staart, vroeger een gebied met werven. Deze zijn de afgelopen jaren failliet gegaan, de grond is voor een deel opgekocht door de gemeente met de bedoeling het gebied te transformeren tot woongebied. Een mooie locatie, dichtbij het centrum, ideaal voor de bouw van nieuwe woningen en voor een hoogstedelijke ontwikkeling waarbij rekening gehouden wordt met hogere waterstanden en een warmer en grilliger klimaat.”

Wat houden de projecten in?

“De projecten van de gemeente Dordrecht moeten antwoord geven op de vraag: kunnen wij ook anders omgaan met overstromingsrisico's? 'Anders' betekent dan andere maatregelen nemen dan de standaardoplossing van Rijkswaterstaat: ophogen tot vier meter boven NAP. Die standaardbenadering hebben we verlaten, uitgaande van het principe 'risico = kans x gevolgen'. Dat betekent in het bijzonder de aandacht richten op de gevolgen.”

“Deltares heeft voor ons uitgerekend hoe hoog en hoe snel het water komt onder de extreme omstandigheden waarbij dat niveau van vier meter boven NAP bereikt wordt, de combinatie van een westerstorm met een hoge rivierafvoer. Het alternatief van ophogen is zodanige maatregelen nemen dat de schade minimaal wordt. Dat betekent huizen aanpassen aan de kans dat er een halve meter water komt te staan. Dat kunnen kleine maatregelen zijn als trapjes en muurtjes, een hogere vloer, maar ook amfibische woningen (huizen die met het water mee bewegen) en drijvende woningen. Dat betekent maatwerk en dat brengt kwaliteit in, ruimtelijke kwaliteit.”

Ik denk niet dat je dit in de Maasvallei kunt toepassen.

“Neen, daar overheerst de invloed van de rivier, in Rotterdam die van de zee. Maar hier ligt het anders, bij Dordrecht komen deze twee invloeden samen. We hebben er met alle betrokkenen naar gekeken, gemeente, provincie, waterschap, Rijkswaterstaat en de betrokken ministeries. We vonden overall een ingang, werkten met iedereen samen en konden zo veel doen voor de realisatie van plannen voor de buitendijkse gebieden. Vroeger werd bouwen daar altijd als gevaarlijker gezien, nu achten wij het daar juist veiliger. Als het water echt komt, staat daar maar een halve meter. Als het over of door een dijk heen stroomt, heb je binnendijs een heel andere situatie. Deze benadering betekent een andere beleving en dat geeft ook mogelijkheden voor de andere Drechtsteden zoals Zwijndrecht, Papendrecht en Sliedrecht. Je krijgt dan veel meer eenheid

in dit gebied en kunt steden naar elkaar toe gaan bouwen, verbonden door de rivier.”

Uw eerste project was Urban Flood Management.

“Dat project heeft de grondslag gelegd voor deze benadering. Geestelijk vader hiervan is Chris Zevenbergen: directeur business development bij Dura Vermeer en hoogleraar aan Unesco-IHE in Delft. Hij had ideeën over een andere benadering van risico's. In Dordrecht was er een mogelijkheid om de situatie te creëren waarin die ideeën uitgewerkt konden worden. Het werd een kennisproject, waarin Deltares het watersysteem modelleerde en Dura Vermeer de schadeberekeningen maakte. Daarnaast hebben we de kennis van vroeger ingebracht uit het historische havengebied dat op twee meter boven NAP ligt en waar regelmatig water op de kade stond toen de Deltawerken nog niet waren aangelegd en het getij veel groter was. We hebben dat gebied goed 'gelezen' en vertaald naar wat mensen nu acceptabel vinden. De kennis die we hiermee verkregen, moet inspiratie voor stedebouwers opleveren om een nieuw gebied zo in te richten dat schade beperkt wordt tot een acceptabel niveau. Het project heeft ontzettend veel *spin-off* gegeven.”

Ook naar inwoners toe?

“Ja, er waren geen echte bewoners, maar burgers waren zeer betrokken. We zijn nu bezig met het vervolg, het MARE-project. De vraag is hoe je in zo'n gebied een meerlaagse veiligheid kunt aanbrenghen. De eerste laag vormt de preventie, een dijk of ophoging; de tweede laag vormen maatregelen op het gebied van ruimtelijke ordening die je neemt om de schade te beperken. De derde laag is de rampenbeheersing. Van belang is daarbij goed communiceren in zo'n situatie en het vormen van een rampbewustzijn. Dat houdt vragen in als: waar komt het water te staan? Waar zijn eventuele vluchtheuvels? Welke vluchtwegen zijn er? Kan ik het gebied compartimenteren? Hoeveel pompen zijn nodig om het gebied weer leeg te pompen en waar zijn die? Hoe ga ik de mensen van eten en drinken voorzien in zo'n situatie?”

CV

1965 geboren in Zeist
1985-1991 studie politicologie Universiteit van Amsterdam
1992-1996 onderzoek aan de Radboud Universiteit Nijmegen
1997 onderzoek aan de universiteit in Essex (GB)
1998-1999 onderzoek aan de Universiteit van Maastricht
2000-heden projectleider Stedelijk Waterplan gemeente Dordrecht
2005-2008 projectleider Urban Flood Management gemeente Dordrecht
2008-heden projectleider MARE (aanpassing waterrisico's) gemeente Dordrecht

Ellen Kelder (foto: Piet Mes).

“Uitgangspunt hierbij is: niet evacueren maar de mensen in het gebied houden. Hoe kan dat, buitendijks, maar ook binnendijks? Stel dat je buitendijks een groot stadion hebt staan, welke faciliteiten heb je daar dan nodig om er mensen in te kunnen opvangen. Veerman heeft voornamelijk een *top down*-benadering. Hij stelt voor deze regio onderzoek naar afsluitbare keringen voor. De gemeente denkt *bottom up* over aanpassingen in de stad. Dit gebied ontwikkelt zich al 800 jaar mee met het water. Waarom zou dat nou niet meer kunnen? We proberen dus op eigen kracht oplossingen te bedenken en mee te liften met aanpassingen die toch moeten plaatsvinden.”

Is een stevige dijk niet veel goedkoper?

“We spreken hier deels over buitendijks gebied. Nu is dit gebied natuurlijk veel kleiner dan dijkkring 14: de gehele Randstad. Hier kunnen we ons permitteren om na te gaan of er ook een andere benadering mogelijk is, die van preventieve maatregelen en aanpassingen, van de komende 50 jaar meegroei en ruimtelijke kwaliteit realiseren, van aanpassen aan en leven met het water. Dordrecht voert dit project uit met subsidie van de Europese Unie samen met Bergen, Hannover (D) en Scheffeld (GB). Ook Seattle (VS) heeft belangstelling, maar die stad valt buiten de EU-subsidie.”

Heeft Dordrecht nog andere waterproblemen?

“We hebben een primaire waterkering die midden door de Voorstraat, een winkelstraat, loopt. Bij hoog water worden in die dijk schotten geplaatst om te voorkomen dat het water vanaf de rivier door de huizen aan de ene kant naar het gebied aan de andere kant

van de straat stroomt. Een heel aparte situatie. Nu zijn die vloed-schotten in de toekomst niet hoog genoeg. Vraag is wat je kunt doen. Een probleem dat heel moeilijk op te lossen is, temeer omdat alle huizen daar monumenten zijn.”

“Verder zitten we met het historische havengebied. Veerman stelt keringen voor, wat zeker een goede oplossing kan zijn. Vraag blijft wat het sluisregiem wordt, of de sluisen vaak genoeg dicht gaan. Je blijft dan afhankelijk van anderen. We willen kijken of we zelf onze veiligheid kunnen creëren. Maar aan die beide vragen moeten wij nog beginnen.”

Kunt u iets over uw loopbaan vertellen?

“Ik ben in 1965 geboren in Zeist. Van 1985 tot 1991 studeerde ik politicologie aan de Universiteit van Amsterdam. Daarna werkte ik aan universiteiten. Eerst verrichtte ik in Nijmegen vier jaar onderzoek naar de invloed van de Europese regelgeving op het al dan niet veranderen van beleidsstijlen. Op milieugebied bijvoorbeeld hebben we in Nederland vanouds een stijl van stimuleren en convenanten, van polderen dus. In Engeland schrijft men van bovenaf en vanuit de wetenschap voor. Wat je ziet, is dat onder invloed van de Europese eenwording stijlen meer naar elkaar toe schuiven. Daarna heb ik één jaar in Engeland aan de Universiteit van Essex gewerkt. Dat was ten tijde van de BSE-crisis. Daar zag je het verschil duidelijk. Hier werden hele veestapels geruimd als één van de koeien BSE had. In Engeland

werd alleen die ene zieke koe eruit gehaald, met als gevolg dat overall BSE heerste en iedereen besmet vlees gegeten heeft. Het voorzorgprincipe dat wij hanteerden, vindt nu meer ingang. In 1998 en 1999 ben ik aan de Universiteit van Maastricht verbonden geweest. Daar keek ik naar de invloed van de Europese richtlijn voor stedelijk afvalwater op de ontwikkeling van innovaties en nieuwe technieken. In Nederland had die richtlijn niet zo'n effect. De zaak was hier al op orde. Het opstellen van stedelijke waterplannen bracht bij ons meer winst voor de stedelijke gebieden.”

“In 2000 ben ik hier in Dordrecht begonnen met het opstellen van het gemeentelijk waterplan. Ik had tien jaar universiteitonderzoek gedaan en wilde toen ook bij de ontwikkeling van beleid en bij de uitvoering daarvan betrokken zijn. Ik heb ervaren dat het opstellen van stedelijke waterplannen vernieuwing in Nederland tot stand heeft gebracht. In 2002 was onze startnotitie af, opgesteld samen met het Zuiveringsschap Hollandse Eilanden en Waarden en het Waterschap de Grote Waard. Daarna heb ik twee jaar aan het Waterplan gewerkt.”

“Stedelijke waterplannen hebben echte vernieuwing gebracht”

Wat vond u het belangrijkste?

“Dat was het betrekken van de inwoners en het samenwerken met alle mogelijke organisaties. We werkten met informatieavonden, noteerden de namen van de mensen die kwamen, zonden hen verslagen toe, hielden tweemaal per jaar een watercampagne. Als een bergbezinkbassin gereed kwam, organiseerden wij een feestje, waarbij de mensen zo'n duur bouwwerk dat in de grond verdwijnt, eenmalig konden bezichtigen. We hielden voor de jeugd met de kajakvereniging kanowedstrijden in de singels. We hebben nu 1.200 vaste contacten, waterambassadeurs; dat is één procent van de bevolking. We geven veel voorlichting over water op scholen. De laatste jaren is de veiligheid daarbij gekomen.”

Blijft u dit werk doen?

“Het werk is heel interessant. Dordrecht heeft te maken met twee dijkversterkingprojecten, de KRW-toepassing voor een groot waterlichaam in de stad en het Nationaal Bestuursakkoord Water. Voor een politoloog weet ik inmiddels heel wat van de problemen van het waterbeheer in ruime zin. Het hoofdaccent ligt voor mij bij het bij elkaar brengen van mensen en instanties en het vormen van nieuw beleid dat in de praktijk werkt. Dat geeft veel voldoening.”

Maarten Gast